

CYNLLUN TYMOR CANOLIG I DDYGYMOD Â'R BWLCH ARIANNOL 2018/19 - 2020/21**Cyflwyniad**

1. Ers nifer o flynyddoedd bellach mae Cyngor Gwynedd wedi bod yn cynllunio ymlaen llaw gan fod yn fyw i'r hyn sydd ar y gorwel bob tro wrth sefydlu ein cyllideb. Mae hyn wedi talu ar ei ganfed, a hyn mewn gwirionedd sy'n golygu ein bod wedi medru mantoli cyllideb 2018/19 heb benderfynu ar unrhyw doriadau ychwanegol byddai'n cael ardrawiad ar bobl Gwynedd. Nid pob Cyngor sydd mewn sefyllfa i fedru gwneud hyn.
2. Er mwyn parhau ar y trywydd yma, ar ben sefydlu cyllideb 2018/19, gwnaed ymdrech i dafluio sefyllfa ariannol ar gyfer y ddwy flynedd ganlynol hefyd, fel ein bod yn gallu gosod sefyllfa 2018/19 yn ei gyd-destun ehangach a chynllunio sut yr ydym am fedru cwrdd â'r sialens o'n blaenau.
3. Y ffigwr sydd fwyaf ansicr yw'r ffigwr grant y byddwn yn ei dderbyn gan Lywodraeth Cymru o 2019/20 ymlaen. Gan fod y grant yn ariannu 72% o gyllideb net y Cyngor, yn amlwg mae'r ffigwr yma yn allweddol i'r tafluniadau. Gwyddom o ddatganiadau Canghellor Llywodraeth y DU a datganiadau a wnaed gan Mark Drakeford, Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid yn Llywodraeth Cymru, gallasai fod dyfodol heriol o flaen llywodraeth leol yng Nghymru. Rwy'n ymhelaethu am hyn yn rhan 10-14 isod.
4. Mae'r ail siart ffan (yn rhan 18 isod) ar gyfer y dair blynedd i ddod yn gosod darlun realistig a darbodus o'r hyn allasai ein taro.
5. Yn wahanol i rai awdurdodau eraill, gan gymryd y byddwn yn codi'r Dreth Cyngor o 4.8% ac yn gallu gwireddu'r arbedion effeithlonrwydd ychwanegol, bydd gweithredu'r cynlluniau arbedion a thoriadau cytunedig (a fabwysiadwyd gan y Cyngor ym mis Mawrth 2016 ac addaswyd gan y Cabinet ers hynny) yn ddigonol er mwyn i Gyngor Gwynedd fantoli'r gyllideb heb benderfyniadau ar doriadau ychwanegol erbyn 2018/19.

Cefndir / Crynodeb

6. Ers penderfynu ar Strategaeth Ariannol 2017/18 – 2019/20 ym mis Chwefror 2017, bu gwaith manwl i ail-asesu ymrwymadau cyllidebol tebygol ac asesu amrediad o bosibiliadau. Er mwyn adnabod yr her ariannol i'r Cyngor newydd, ymhellach i ymchwil trylwyr, nodwyd amrediad o ragdybiaethau am lefel 'setliad' grant y Llywodraeth a gofynion gwario gwasanaethau'r Cyngor, er mwyn darparu senarios ariannol tebygol ar gyfer 2018/19 - 2020/21.
7. Cyflwynwyd y senarios ariannol yma i'r Cyngor ar ffurf y siart ffan (twmffat tebygolrwydd) mewn sawl cyfarfod ym Mai - Gorffennaf 2017, yn cynnwys cyflwyniad yn y diwrnod croesawu aelodau etholedig ar 9 Mai, hyfforddiant i aelodau ar gyllideb y Cyngor ar 7 Mehefin a 5 Gorffennaf, ac yng nghyfarfod ffurfiol y Cabinet ar 18 Gorffennaf. Roedd y siart ffan yn cyflwyno senarios ariannol posibl i'r Cyngor er mwyn adnabod yr angen tebygol am arbedion (neu'r 'bwlch ariannu') hyd at 2020/21.
8. Roedd ein rhagolygon yn darogan yn gyson fod tebygolrwydd y gellid dygymod â sefyllfa gyllidol 2018/19 drwy gynhaefu arbedion sydd ar y gweill, ond erbyn 2019/20 – 2020/21 byddai angen arbedion pellach. Cadarnhaf fod hynny yn wir am 2018/19, ac yn parhau i fod yn senario tebygol erbyn 2019/20 a 2020/21, pryd gall y Cyngor wynebu bwlch ariannu oddeutu £16m. Felly, dylid parhau gyda'r strategaeth arbedion gytunwyd eisoes erbyn 2019/20.

9. Bellach, mae ffigyrau terfynol mewn llaw ar gyfer 2018/19, ac ymddengys gellid mantoli'r gyllideb drwy gynhaeafu'r arbedion sydd ar y gweill ynghyd â chynnydd o 4.8% yn lefel y Dreth Cyngor - fydd oddeutu lefel cynnydd cyfartalog awdurdodau lleol Cymru, fel crybwyllwyd yn tybiaethau'r cynllun ariannol tymor canolig blaenorol am 2017/18 - 2020/21.

Tybiaethau Grant Llywodraeth am 2019/20 a tu hwnt

10. Gan mai 'setliad' grant canolog sy'n ariannu 72% o gyllideb net y Cyngor, mae'r elfen yma yn allweddol wrth geisio taflunio'r sefyllfa ariannol. Mae cyfuniad o ffactorau economaidd a gwleidyddol yn penderfynu faint o grant fyddwn yn ei dderbyn - cyflwr yr economi, polisiau gwario a threthu, a dewisiadau blaenoriaethu Llywodraethau'r DU a Chymru.
11. Er mwyn diweddarau'r tafluniad o'r hyn allai ddigwydd, rydym wedi defnyddio'r wybodaeth ddiweddaraf sydd ar gael i ni rwan, gan gynnwys setliad terfynol Llywodraeth Cymru ar gyfer 2018/19 gyda ffigwr dangosol -1% ar gyfer 2019/20, a gwariant cyhoeddus y DU rhagwelir yng Nghyllideb diweddaraf y Canghellor.
12. Roedd Llywodraeth Cymru, yn natganiad y setliad amodol, wedi clymu setliad dangosol 2019/20 i ffigwr £3.5 biliwn o doriad ar wariant cyhoeddus o adolygiad effeithlonrwydd Llywodraeth y DU. Roedd llythyr Mark Drakeford ym mis Hydref yn datgan:

"Gostyngiad pellach o 1.5% yw'r setliad dangosol ar gyfer y flwyddyn ganlynol. Mae hyn yn cynnwys yr effaith y bydd y £3.5 biliwn o doriadau heb eu dyrannu y mae Canghellor y Trysorlys yn bwriadu eu gorfodi yn 2019/20 yn ei chael ar gyllideb Llywodraeth Cymru."

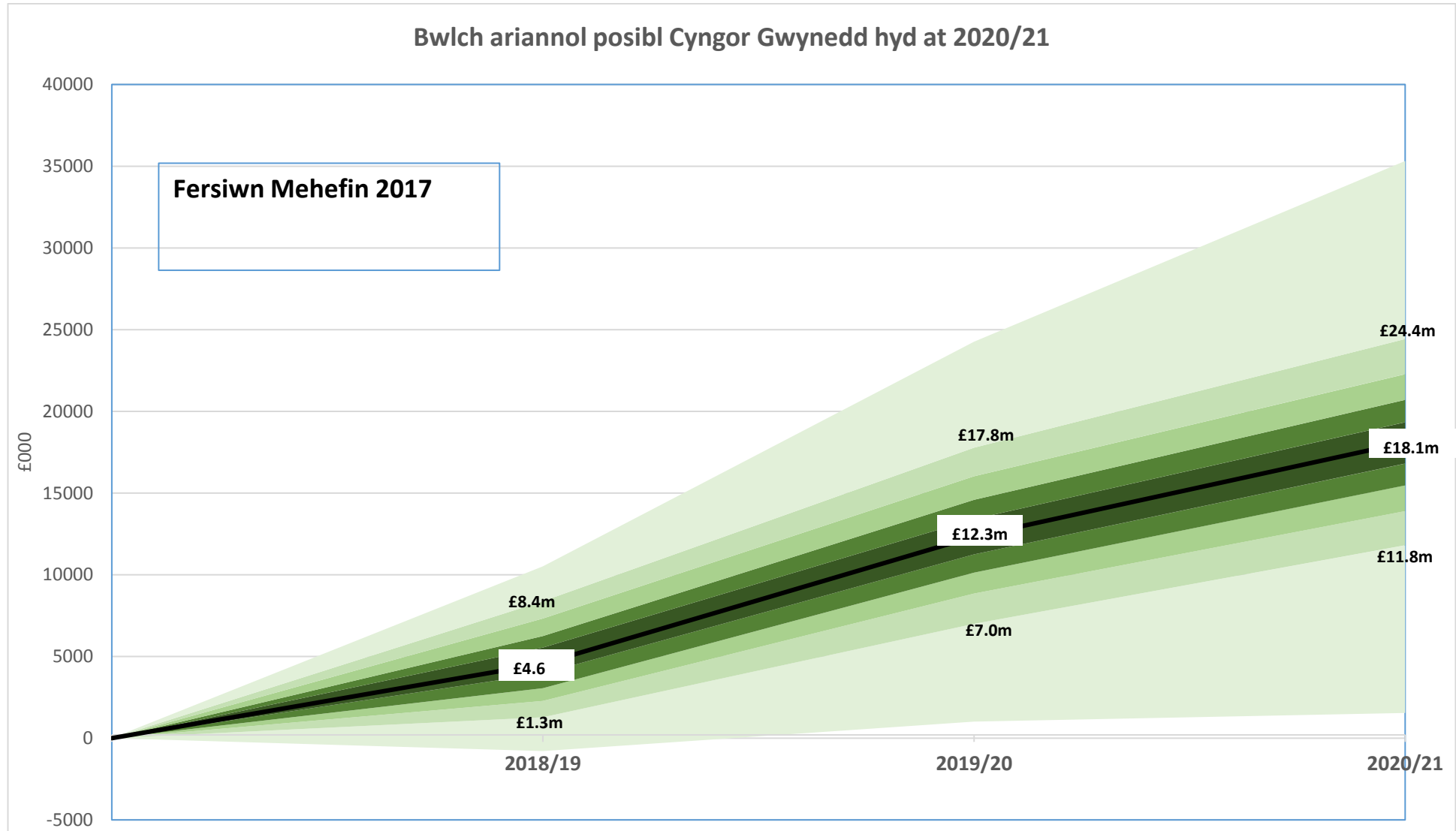
13. Ymddengys bellach ni fydd Llywodraeth y DU yn gweithredu'r adolygiad effeithlonrwydd / bygythiad £3.5 biliwn ar wariant cyhoeddus, ac felly ni fydd unrhyw 'consequential' negyddol i gyllideb Llywodraeth Cymru. Gan wybod ymhlygiadau hyn, hynny yw y bydd gan Lywodraeth Cymru gryn hyblygrwydd ar gyfer ei cyllideb, dylai awdurdodau lleol Cymreig ymdrechu ar y cyd i sicrhau setliad positif gan Llywodraeth Cymru ar gyfer 2019/20, yn hytrach na thoriad grant "-1%", fyddai'n lleihau grant Cyngor Gwynedd o £1.75m.
14. Er hynny, yn y cyfamser, gyda chymaint o ffactorau economaidd a gwleidyddol yn ansicr, rhaid i'r Cyngor gynllunio'n ddarvoudus ar gyfer amrediad o senarios posibl. Er mwyn modelu faint fydd o bosib yn cael ei ddyrannu i lywodraeth leol yng Nghymru, ar gyfer y rhagolygon yn yr adroddiad yma rydym wedi gwneud rhagdybiaethau rhesymol am sefyllfa adrannau perthnasol o Lywodraeth y DU, effaith fformiwla Barnett, a dewisiadau Llywodraeth Cymru (faint o 'warchodaeth' a roddir i Iechyd a phrosiectau eraill).

Gofynion Gwario'r Cyngor

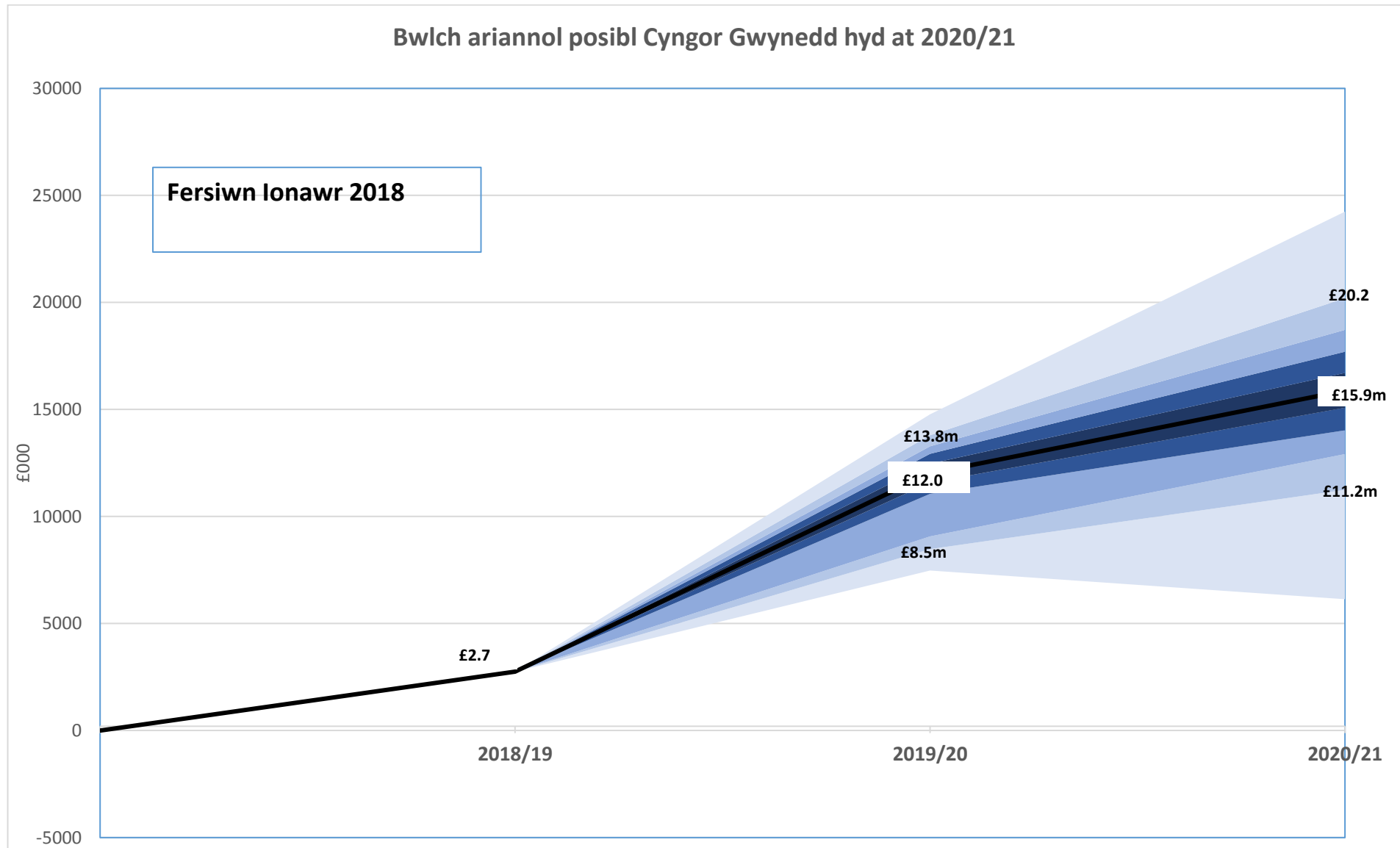
15. Paratowyd y wybodaeth ariannol mwyaf diweddar am ofynion gwario'r Cyngor ar gyfer cyllideb 2018/19, yn seiliedig ar wir 'chwyddiant' (lefel benodol o chwyddiant ar gyflogau a chyllidebau eraill) a thueddiadau perthnasol, ynghyd â'r 'pwysau ar wasanaethau', gan gynnwys demograffeg (ystadegau nifer disgyblion a nifer pobl hŷn) a bidiau am dŵf anorod mewn gwariant, net o addasiadau posib er mwyn isafu'r gofyniad ar y gyllideb. Rydym hefyd wedi adolygu nifer o benawdau gwariant (corfforaethol yn bennaf) er mwyn tynhau ar y gyllideb lle gellid gwneud hynny, er mwyn lleihau'r gofynion gwario.
16. Fodd bynnag, yn sgil y cynnig diweddar o 2%+ yn 2018/19, a 2%+ arall erbyn 2019/20, fel cytundeb tâl cenedlaethol i staff llywodraeth leol, rydym wedi gorfod adolygu ein rhagolygon chwyddiant tâl i lefel sylweddol uwch. Hefyd, rydym wedi cynyddu'r lefel chwyddiant arall, ac wedi adolygu'r rhagolygon o ran galw am wasanaethau. Wrth gwrs, mae sail y rhagolygon yn llai dibynadwy wrth ddarogan ymhellach i'r dyfodol.

Senarios Tebygol – angen am arbedion

17. Mewn cyfarfodydd ym Mai - Gorffennaf 2017, cyflwynwyd cyfuniad o'r senarios posibl ar ffurf y siart ffan canlynol, gan ddangos canlyniadau mewn bandiau 10%.

18. Erbyn hyn, rydym wedi diweddarau'r tafluniadau o'r hyn allai ddigwydd, a dangosir y senarios posibl yn y siart ffan addasedig canlynol.

Bwlch Ariannu Tebygol 2018/19

19. Fel rhan o'r gyfundrefn arbedion hanesyddol, mae arbedion gwerth £2.75m eisoes wedi eu cynllunio i'w gwireddu yn ystod 2018/19 (ynghyd â manion pellach yn 2019/20 a 2020/21), sydd yn gyfuniad o arbedion a thoriadau sydd eisoes wedi eu cymeradwyo gan y Cyngor / Cabinet (£1.85m erbyn 2018/19), yn ogystal ag arbedion cyraeddadwy sydd ar y gweill ond eto i'w cymeradwyo (£896k ar gyfer 2018/19). Ar ôl adolygu gwariant a gwireddu £2.75m o arbedion erbyn 2018/19, bydd codi Treth Cyngor o 4.8% yn mantoli'r gyllideb.
20. Fel nodwyd yn yr adroddiad ar gyllideb 2018/19, bydd gweithredu'r cynlluniau arbedion sydd eisoes yn gytunedig yn ddigonol er mwyn i Gyngor Gwynedd fantoli'r gyllideb heb wneud unrhyw benderfyniadau newydd ar doriadau ychwanegol erbyn 2018/19. Fodd bynnag, mae angen paratoi ar gyfer her sylweddol yn y ddwy flynedd ddilynol (2019/20 a 2020/21).

Strategaeth Arbedion 2019/20 a 2020/21

21. Yn unol â threfniadau cynllunio ariannol arferol y Cyngor, gan fod cynnyrch ein cyfundrefn arbedion blaenorol yn dod i ben yn 2018/19, mae'r Cyngor wedi cychwyn cynllunio ar gyfer arbedion ychwanegol y byddwn eu hangen o 2019/20 ymlaen. At ddibenion cynllunio ariannol tymor canol, rydym wedi llunio amrediad o bosibiliadau am y tair blynedd i ddod. Mae hyn wedi cynhyrchu dros 46,600 o senarios gwahanol sydd wedi'u symleiddio yn y siart ffan uchod (rhan 18).
22. Tra bydd modd unioni sefyllfa 2018/19, mae her sylweddol yn parhau o flaen y Cyngor dros y 2 flynedd ddilynol, a gwelir o'r siart ffan y bydd angen strategaeth arbedion i ganfod cyfanswm posibl o dyweder £16m erbyn 2019/20 a 2020/21. Rhaid parhau gyda'r drefn arfaethedig i adnabod arbedion a thoriadau, tra'n pwysu ar Lywodraeth Cymru i ddarparu setliad grant di-dor am 2019/20 a thu hwnt.
23. Mae'n bosib i'r canlyniad fod tu allan i'n 'senarios gorau / gwaethaf' ni ar y siart, ond os bydd y senario 'canolog' yn digwydd, byddai angen £12m o arbedion ychwanegol erbyn 2019/20 a £4m pellach erbyn 2020/21 (cyfanswm o £16m). Wrth ddiystyru 10% o'r canlyniadau mwyaf ymylol, gall cyfanswm y bwlch dwy flynedd amrywio rhwng £11.2m a £20.2m. Felly, mae angen i'n trefniadau ni fod yn ddigon hyblyg er mwyn gallu gwireddu hyd at £20m o arbedion.
24. Adroddwyd i gyfarfod 5 Hydref 2017 o'r Cyngor llawn ar y drefn o ganfod arbedion i'r dyfodol, pryd nododd yr Aelod Cabinet Cyllid fod y Cyngor yn parhau mewn cyfnod heriol. Atgoffodd y Cyngor fod cyflawni arbedion Her Gwynedd bron a'u cwblhau, ac roedd wedi bod yn drefn lwyddiannus er mwyn canfod yr arbedion angenrheidiol, ond rwan fod angen trefn arbedion newydd i'r dyfodol.
25. Derbyniwyd cyflwyniad i'r Cyngor llawn 5 Hydref gan y Prif Weithredwr. Nododd ef fod y Cyngor wedi bod yn canfod arbedion ers 2006, er mwyn cwrdd ag effeithiau chwyddiant a phwysau ar wasanaethau. Gydag effaith toriadau Llywodraeth y DU yn parhau, 'roedd yn gynyddol amlwg fod angen dechrau cynllunio arbedion i'w gweithredu o 2019/20 ymlaen.
26. Ymhelaethodd fod swyddogion Cyllid wedi taflunio nifer o sefyllfaoedd cyllidol (uchod), a byddai'r Cabinet yn penderfynu ar dargedau arbedion gwahaniaethol i adrannau'r Cyngor, er mwyn cwrdd â'r sefyllfaoedd mwyaf tebygol. Byddai'r penaethiaid adran wedyn yn cyflwyno arbedion posib i gwrdd a'r targedau hynny, er mwyn i'r Pwyllgorau Craffu herio'r cynlluniau ar ran pobl Gwynedd.
27. Wedi i'r Aelodau gael cyfle i leisio'u barn mewn Pwyllgorau Craffu a gweithdai priodol dros haf 2018, byddai ymgynghoriad cyhoeddus yn cael ei gynnal, cyn mynd ymlaen i benderfynu a gweithredu ar y cynlluniau arbedion terfynol i'w gweithredu'n flynyddol o 2019/20 ac ymlaen.

28. Yn dilyn y cyflwyniad i'r Cyngor llawn 5 Hydref, nododd aelodau fod y darlun yn ymddangos yn un difrifol iawn a bod cyfrifoldeb torfol i wneud y gorau o'r sefyllfa a chymryd rhan. Holwyd os fyddai cyfyngiad 5% ar y codiad treth Cyngor. Atebwyd byddai codiad treth o 5% yn golygu dim ond tua £3.5m ychwanegol i goffrau'r Cyngor, swm fyddai ddim yn cwrdd â chwyddiant, ac mae'n bosib bydd awdurdod lleol rhywle yng Nghymru'n wynebu'r pwysau i groesi'r 5% eleni, gan fod y sefyllfa ariannol yn mynd yn eithriadol o fregus mewn aml i le.
29. Holwyd hefyd, gan fod rhai o wasanaethau'r Cyngor eisoes o dan bwysau enbyd, ble oedd y llinell lle na ellid torri ymhellach? Casglwyd nad oedd yn eglur eto ble mae'r llinell honno, ond bydd angen sicrhau fod pob gwastraff ac opsiwn effeithiolrwydd arall wedi ei ganfod a'i wyntyllu cyn ei chyrraedd.
30. Beth bynnag fydd 'setliadau' grant y dyfodol, nid yw hynny am newid ein gallu i ddarganfod mwy o arbedion effeithlonrwydd. Felly, dylid cadw at ein strategaeth bresennol sy'n cynnwys uchafu arbedion o'r fath, a dygymod gydag unrhyw fwch ariannu ychwanegol (ddaw yn fwy amlwg yn ystod 2018/19) trwy weithredu toriadau erbyn 2019/20 a thu hwnt.

Cynllun Ariannol Tymor Canolog am 3 blynedd

31. Yn ddelfrydol, byddai'r Cyngor awydd gweithredu strategaeth ariannol dros 4 neu 5 mlynedd. Yn anffodus, mae hynny'n gwbl anymarferol, gan fod Llywodraeth Cymru wedi darparu setliad am un flwyddyn a ffigwr mynegol hynod heriol am un flwyddyn ddilynol (o ystyried yr hyblygrwydd sydd ganddynt).
32. Felly, mae'n synhwyrol i ddelio gyda chyllideb 2018/19 rwan, a parhau gyda'r strategaeth arbedion i ymateb yn fwy manwl erbyn y ddwy flynedd ddilynol (2019/20 a 2020/21) pryd byddwn wedi adnabod y bwch ariannu perthnasol gyda mwy o sicrwydd.
33. Yn y cyfamser, **rhaid sicrhau bod ein trefniadau ni yn ddigon hyblyg er mwyn gallu gwireddu hyd at £20m o arbedion dros y ddwy flynedd 2019/20 a 2020/21.** I'r perwyl hyn, **argymhellir y dylid parhau gyda'r strategaeth arbedion cyfredol lle mae'r Cabinet am benderfynu ar dargedau gwahaniaethol i adrannau'r Cyngor, y penaethiaid adran yn cyflwyno arbedion posib i gwrdd â'r targedau hynny, a'r pwyllgorau craffu yn herio'r cynlluniau ar ran pobl Gwynedd, cyn ymgynghoriad cyhoeddus ar ddewisiadau i'w gweithredu'n flynyddol.**
34. O fewn y gyfundrefn hyn, byddwn yn parhau i weithredu egwyddorion cyson o ran ystyried cynnydd yn y Dreth Cyngor yn agos i gyfartaledd y cynnydd yn awdurdodau lleol Cymru, uchafu'r arbedion effeithlonrwydd y gellir eu gwireddu (er mwyn osgoi toriadau pellach), a gweithredu toriadau ddim ond fel bydd rhaid, er mwyn diwallu'r balans fydd ar ôl o'r bwch ariannu.